

LÉLEK ÉS SZELLEM

*„Maga pedig a békesség Istene szenteljen meg titeket mindenestől, egész valótok, szellemetek, lelketek és testetek feddhetetlenül őriztessék Urunknak, a Felkent Jézusnak megérkezésére.”
(1Thessz 5:23, CSIA)*

A Biblia nem anatómiai kézikönyv, amely az ember egyes részeit írná le, bemutatva, mik a fő funkciói. Mégis találhatunk benne utalásokat ilyen „alkotórészekre”, azonban ezeket vizsgálva vigyáznunk kell, mennyire tartjuk csalhatatlannak a végkövetkeztetést, amelyet megfogalmazunk. Ennek okai: (1) „töredékesek az ismereteink” (1Kor 13:9, EF), valamint (2) a Szentírásnak nem célja, hogy minden részletre kiterjedő leírást adjon az ember lényéről.

1. ELKÉPZELÉSEK AZ EMBERRŐL

Az ember testéről, lelkéről és szelleméről szóló versek alapján az alábbi fő nézetek alakultak ki:

1.1. MONIZMUS: AZ EMBER EGYSÉGE

„...találunk egy másik látást is, azt az elképzelést, miszerint az ember egyáltalán nem létezik fizikai testétől függetlenül, ezért nem létezik tovább a 'lélek', miután a test meghal (bár ez a nézet lehetővé teszi a teljes személyiség feltámadását valamikor a jövőben). (...) A monizmus szerint a bibliai lélek és szellem szavak csak másik kifejezések magára a „személyre” vagy az „életére”. Általában az evangéliumi teológusok nem fogadják el ezt a nézetet, mivel sok bibliai szöveg megerősíti, hogy a lelkünk vagy szellemünk tovább él a test halála után” (Wayne Grudem: *Bible doctrine – Essential Teachings of the Christian Faith*, Zondervan, 1999. p. 193).

1.2. DICHOTÓMIA: AZ EMBER KETTŐSSÉGE

„Az emberek, akiket Isten a saját képére és hasonlatosságára teremtett, olyan teremtmények, akik anyagból álló testből, és anyagtalan lélekből állnak. A lelket időnként szellemnek nevezik. (...) Az emberek kettős lények, vagyis egy egységet alkotnak, amelynek két külön részét Isten egyesítette a teremtésben. A kettősség feszültségének áthidalására sem filozófiailag, sem igemagyarázat alapján nincs szükség hozzáadni egy harmadik részt vagy anyagot (például a szellemet). A hagyományos teológiai felfogás elveti az ember hármasságának nézetét, amely szerint három különböző részre – testre, lélekre és szellemre – osztható” (R.C. Sproul: *A keresztyén hit alapigazságai*, KIA, Bp. 2002. pp. 187-188).

1.3. TRICHOTÓMIA: AZ EMBER HÁRMASSÁGA

„A bibliai lélektan klasszikus alaptétele: 1.Móz. 2,7: „Az Úr, az Isten az embert a földnek porából formálta, s orrába élet leheletét lehelte; így lett az ember élő lélekké.” A Biblia tehát azt tanítja, hogy az ember két világból ered: a testi világból (föld pora) és a szellemi világból (élet lehelete), vagyis Istenből. Az emberi természetnek tehát származása szerint két frontja

van: a testi és a szellemi világ felé. Testével amaz, szellemével emez felé fordul. Test és szellem közt áll az ember igazi lény, melyet a Biblia léleknek nevez (így lett az ember élő lélekké), mely éppen az idézett vers értelmében szellemi eredetű, s így szellemi természetű is; de mégis valami más: testhez kötött szellem” (Csia Lajos: *A Római levél főbb fogalmai*. In: Újszövetség, Százszorszép Kiadó, Bp. 2005, p. 438).

Az első nézetet főként olyan keresztény és keresztény alapú közösségek vallják, amelyek tagadják a halál utáni tudatos létezését (adventisták, Jehova Tanúi). A dichotómia a történelmi és evangéliumi keresztény körökben is ismert és elfogadott, bár nem minden közösség van ezen a véleményen. A trichotómia nézetét pedig a karizmatikus mozgalomhoz tartozó közösségek képviselik, és mellettük bizonyos evangéliumi és történelmi gyülekezetek és szerzők is.

2. BIBLIAI KIFEJEZÉSEK

A monizmus-dichotómia-trichotómia vita eldöntéséhez meg kell néznünk az eredeti kifejezéseket, melyeket a Biblia héber és görög szövege tartalmaz.

2.1. NEFES, PSZÜKHÉ

A héber *nefes* és görög *pszükhé* szavak egyaránt lelket jelentenek. Több előfordulásuk esetében azonban ezen túlmenően jelenti az egyén életét, személyét is. A kifejezéseket a különböző források eltérő módon határozzák meg:

„LÉLEK – Az emberi személyiségnek az a része, amely – testi és földi dolgokhoz való viszonyulásában – nem test; az ember halhatatlan része (Mt 10,28)” (*Bibliai nevek és fogalmak*, Evangéliumi Kiadó, Budapest, 1988. p. 152).

„A héber *nefes* / görög *pszükhé* fordításainkban általában "lélek", de a jelentése sokszor "élet" (2Móz 21:23, 1Sám 25:29, Zsolt 54:6, vö. 1Pt 1:9, 4:19), a "benső" (Zsolt 103:1 vö. Lk 1:46), vagy "személy" (3Móz 7:20 vö. 1Pt 3:20), sőt általános alany: "aki..." (3Móz 5:1), így "lélekszám" (1Móz 46:27)” (<http://apologia.hu/xtianity/man-parts.html>).

„PSZÜKHÉ – Az érzés, érzékelés képessége (öntudat, éntudat), amely az organikus test és a lehelet v. szellem egyesülésének eredménye, 1Móz 2,7. (...) Minden földön élő és mozgó teremtménynek van lelke, 3Móz 11,46; az állatoknak is, 1Móz 1,20.21.24; éld 12:9. (...) Halálkor a lélek nem Istenhez, hanem a 'holtak birodalmába' (86) távozik, alvó állapotban van, mert test és szellem nélkül működni nem tud” (Balázs Károly: *Újszövetségi szótár*, Logos Kiadó, Budapest, 1998. p. 632).

2.2. RÚAH, PNEUMA

Míg a *nefes* és *pszükhé* esetében egyértelmű a „lélek” fordítás, addig ezen utóbbiakat fordítják „léleknek” és „szellemnek” egyaránt, attól függően, hogy a fordító/értelmező az ember kettős vagy hármas felépítését vallja:

„SZELLEM – Az ember Isten-lényegű része. Az ember három teremtett részből áll (1Tesz 5,23); szellem, lélek és test. (...) Az ember szelleme az a részünk – de soha nem az Én –,

amelyben a Szent Szellem a Krisztus befogadásakor lakozást vesz (1Kor 3,16) és ezáltal tesz képessé, hogy Istent, dolgait és munkáját megismerjük általa s felfogjuk amit mond” (*Bibliai nevek és fogalmak*, Evangéliumi Kiadó, Budapest, 1988. p. 226).

„A héber *rúah* / görög *pneuma* jelentése is "lélek", de több értelemben. Alapjelentése "szél" vagy "szellem" (1Móz 1:2, 8:1 vö. Jn 3:8), sokszor a *nösámá* szinonimájaként "lélegzés" vagy "lélekzet" (1Móz 7:22, 1Kir 10:5, Jób 27:3), ritkán az emberi "lélek", amely a halál után visszatér Istenhez (Préd 12:7). A nefes szinonimájaként, sokszor azzal egy mondatban az emberi "lélek", azaz a psziché (főleg érzelmi) megnyilvánulása Isten vagy emberek iránt (1Sám 1:15, Jób 7:11, Ézs 26:9); ezt a görög Úsz. is átvette (Lk 1:46, *pszükhé* és *47 pneuma*). A *nefes* és a *rúah* újszövetségi görög megfelelői (*pszükhé* és *pneuma*) a halottak öntudatos, átmeneti létformában levő "lelkét" vagy "szellemét" is jelenti (Jel 6:9, 20:4 *pszükhé*; 1Pt 3:19 *pneuma*). Amikor Jézus "kilehelt" (*ekpneó* Mk 15:39, Lk 23:46), akkor a "lelkét" [*pneuma*] bocsátotta ki" (Mt 27:50 stb.)" (<http://apologia.hu/xtianity/man-parts.html>).

„PNEUMA – A szellem a tett, élet és értelem láthatatlan és megfoghatatlan ereje” (Balázs Károly: *Újszövetségi szótár*, Logos Kiadó, Budapest, 1998. p. 488).

2.3. A PROBLÉMA

A kifejezések értelmezésével és fordításával kapcsolatban fontos szempont, hogy ne a kialakult egyházi, fordítói hagyományok befolyásoljanak, hanem maga a Szentírás. Bár az Írás kevés információval szolgál a *nefes/pszükhé* valamint a *rúah/pneuma* szavakat illetően, mégis, a kifejezések előfordulásának vizsgálata segít majd megérteni, mit is tanít róluk a Biblia.

A kifejezések körül a problémának két oldala van: (1) az embernek egy vagy két nem fizikai része van-e, valamint (2) a *nefes/pszükhé* és *rúah/pneuma* szavak fordíthatók-e ugyanazzal a magyar szóval (lélek).

2.4. BIBLIAFORDÍTÁSOK

Míg az idegen nyelvű bibliafordítások – függetlenül a fordítók dichotomista vagy trichotomista látásától – következetesen különbséget tesznek a *nefes/pszükhé* valamint a *rúah/pneuma* között, addig a magyar fordítások összevonják őket a „lélek” szó használatával. A magyar fordítások ez alapján két csoportra oszthatók:

(1) *Nefes, pszükhé = lélek, rúah, pneuma = lélek*

MBT	Új fordítás (Magyar Bibliatársulat, Budapest)
KÁR	Károli fordítás (Magyar Bibliatársulat)
RAV	Ravasz László Károli-átdolgozása (Gedeon Társaság)
SZIT	Katolikus fordítás (Szent István Társulat)
KNB	Káldi-Neovulgáta (Szent Jeromos Bibliatársulat)
BD	Békés-Dalos: Újszövetség (Szent Jeromos Bibliatársulat)

(2) *Nefes, pszükhé = lélek, rúah, pneuma = szellem*

CSIA	Csia Lajos: Újszövetség (Százszorszép Kiadó)
EF	Egyszerű fordítás (The Bible League)

KSZE Károli-átdolgozás (Krisztus Szeretete Egyház)
KECS Kecskeméthy István fordítása (CE Koinonia Kiadó)
KON Konkordáns fordítás (Üdvtörténeti Figyelő)
VID Vida Sándor fordítása (VikArt)
HERTZ Hertz: Mózes öt könyve és a haftárák
ÚVF A Szentírás új világ fordítása (Watchtower Society)

3. A KIFEJEZÉSEK HAGYOMÁNYOS ÉRTELMEZÉSE

A bevezetőben már említett három nézetet (monizmus, dichotómia és trichotómia) vesszük most sorra, hogy meglássuk, mennyire vannak összhangban a Bibliával.

3.1. TEST-LÉLEK-SZELLEM

Azok, akik az ember hármas felépítését vallják, a következőképp képzelik el a lélek és szellem funkcióit:

(1) Lélek (*pszükhé*)

Az értelem, érzelem és akarat szerve. Az ember testével a fizikai világ felé irányul, lelkével pedig a körülöttünk lévő világ (társadalom) felé. Az állatoknak is van lelkük.

(2) Szellem (*pneuma*)

Az embernek az a része, amely segítségével Istennel tud kapcsolatba lépni, mivel Isten Szellem (*pneuma*). Olyan működései vannak, mint: (1) intuíció: vezet bennünket Isten útja szerint, (2) kommunió: az Istennel, Szentlélekkel és más keresztényekkel való közösség szerve, valamint (3) lelkiismeret: az a szerv, amely jelzi, ha Isten akaratával ellentétesen cselekszünk.

TEST	LÉLEK	SZELLEM
Cselekvés, fizikai életműködések, világtudat, a világ érzékelése (látás, hallás, szaglás, tapintás, ízlelés)	Értelem, érzelem, akarat	Intuíció, kommunió, lelkiismeret

3.2. TEST-LÉLEK

Azok, akik az ember kettős felépítését vallják, nem különítik el a lelket és a szellemet. Azt azonban elismerik, hogy – bár sok esetben egymás szinonimáiként lehet őket használni – van közöttük némi tartalmabeli különbség.

4. A KIFEJEZÉSEK VIZSGÁLATA

A továbbiakban szemügyre vesszük az említett kifejezések bibliai előfordulásait. Lesznek közöttük olyan írásszövegek, melyekben együtt fordulnak elő, és olyanok is, ahol egymás szinonimájának tűnnek.

4.1. EGYÜTTES ELŐFORDULÁSOK

Az Újszövetségben találunk olyan verseket, amelyek együtt említik a *pszükhé* és *pneuma* szavakat. Ezek a helyeken a Szentírás jelzi, hogy bizonyos különbség van a kifejezések között. Ezeket a verseket azonban nem lehet úgy értelmezni, mint ami az emberi lény leírását adja, ahogyan a Lk 10:27 felsorolását sem így értelmezzük.

„Lelki ember nem fogadja el Isten Szellemének dolgait, hiszen ostobaság neki. Nem is ismerheti meg, mert szellemileg vizsgálhatók meg” (1Kor 2:14, CSIA).

„Csak éppen arra ügyeljete, hogy a ti mennyei polgárságban való forgolódásotok a Krisztus örömezenetéhez méltó legyen, hogy akár ha elmegyek és látlak titeket, akár ha távol vagyok, azt halljam felőletek, hogy egy szellemben álltok, egy lélekkel bajtársian együtt küzdötök az örömezenet hitéért” (Fil 1:27, CSIA).

„Azért imádkozunk, hogy Istenünk, a Békesség Istene, tegyen benneteket tisztává, hogy csak hozzá tartozzatok. Azért imádkozunk, hogy Isten őrizzen meg benneteket teljesen: szellemeteket, lelketeket és testeteket egyaránt, amíg Urunk, Jézus Krisztus visszajön!” (1Thessz 5:23, EF)

„Mert az Isten szava élő, és erőt fejt ki, és élesebb bármely kétélű kardnál, és egészen odáig hatol, hogy szétválasztja a lelket és a szellemet, az izületeket és velőjüket, és képes tisztán látni a szív gondolatait és szándékait” (Zsid 4:12, ÚVF).

4.2. SZINONIM ELŐFORDULÁSOK

Más esetekben viszont olyan helyeket találunk, amely egymás szinonimájaként említi a két kifejezést. Az előbbi versek (1Kor 2:14, 1Thessz 5:23, Zsid 4:12) nem engedik meg, hogy egybemossuk a két kifejezést, a most bemutatásra kerülők pedig azt nem engedik, hogy egymástól élesen elválasszuk azokat.

(1) Isten – Lélek vagy Szellem

Az Evangéliumi Kiadó könyveinek első oldalain a következő indoklást találhatjuk a „Szent Szellem” kifejezés használatára a „Szentlélekkel” szemben:

„A harmadik isteni Személyt Szent Szellemnek írtuk, szemben az eddigi megszokott Szentlélekkel. Isten ugyanis Szellem (pneuma). A lélek szó nem helyénvaló alkalmazása nemcsak zavart okoz, hanem akadályozza a Szentírás mélyebb és igazi megértését. A bibliai antropológia is megkülönböztet az emberben három, egymástól lényegileg eltérő alkotórészt: testet, lelket és szellemet. Isten mint Szellem elsősorban az ember szellemén át tud kapcsolatba lépni velünk, kevésbé a lélek (psyché) által, amely az ember énjének, öntudatának (akarat, értelem, érzelem) a székhelye.”

Az idézet a Jn 4:24-re utal: „Isten szellem, ezért akik őt imádják, azoknak is szellemben és igazságban kell imádniuk őt” (EF). A fenti idézettel kapcsolatban két kérdést kell megvizsgálnunk: (1) Istenre utal-e a Biblia lélekként, vagy csak szellemként? (2) Az ember csak a szellemén át kerülhet-e kapcsolatba Istennel, vagy lelkével is?

(1) „Isten szellem [*pneuma*]” – mondja a Jn 4:24. Azonban találunk olyan helyeket is, ahol a Biblia Isten lelkéről (*nefes, psükhé*) beszél:

„Ez az én szolgám, akit támogatok, az én választottam, akiben gyönyörködöm. Lelkimmel [*nefes*] ajándékoztam meg, törvényt hirdet a népeknek” (Ézs 42:1, MBT).

„Örömmel teszek jót velük teljes szívemmel és lelkimmel [*nefes*], és véglegesen elültetem őket ebbe a földbe” (Jer 32:41, MBT).

„És kizártad lelkem [*nefes*] a békességből; elfeledkeztem a jóról... Vissza-visszaemlékezik, és megalázódik bennem az én lelkem [*nefes*]” (JSir 3:17, 20, KÁR).

„Íme, az én szolgám, akit választottam, akit lelkem [*psükhé*] helyeselt! Szellememet [*pneuma*] adom majd neki, és világgossá teszi a nemzeteknek, mi az igazság” (Mt 12:18, ÚVF).

„Az én igaz emberem pedig hitből fog élni, és ha meghátrál, nem gyönyörködik benne a lelkem” (Zsid 10:38, MBT).

További versek, amelyek Isten lelkéről beszélnek: 1Sám 2:35, Zsolt 11:5, Péld 6:16, Ézs 1:14, Jer 5:9, 6:8, 12:7, 14:19, 15:1, 51:14, Ez 23:18, Ám 6:8.

Bizonyos esetekben ezeken a helyeken a „lélek” szó valóban magára Istenre utal (pl. Ám 6:8). Más esetekben azonban látható, hogy nem Istenre utaló általános kifejezésként szerepel az idézetben. Ilyenkor valóban „Isten lelkéről” beszél a vers (pl. Ézs 42:1, JSir 3:20). Amikor a Biblia azt mondja, hogy Isten szellem (Jn 4:24), azzal nem zárja ki, hogy ez szinonimája legyen a lélek szónak, hiszen láttuk, több esetben beszél a Szentírás Isten lelkéről.

(2) Az a feltételezés is téves, mely szerint Istennel az ember csak a szellemén (*pneuma*) keresztül kerülhet kapcsolatba. Akik szerint a lelkünkön keresztül nem léphetünk kapcsolatba Istennel, gyakran hivatkoznak arra, hogy értelmünkkel nem foghatjuk fel Istent. Azonban hol tanítja a Biblia, hogy a lelkünk nem több, mint értelmünk, érzelmeink és akaratunk? Az Írás sokkal mélyebb jellemzőket tulajdonít a léleknek:

- *Isten dicsőítése:* „Áldjad, lelkem [*nefes*], az URat, és egész bensőm az ő szent nevét” (Zsolt 103:1, MBT; lásd még: Zsolt 146:1, Lk 1:46).
- *Közösség Istennel:* „Ahogyan a szarvas kívánczik a folyóvízhez, úgy kívánczik a lelkem hozzád, Istenem! Isten után szomjazik lelkem, az élő Isten után: Mikor mehetek el, hogy megjelenjek Isten előtt?” (Zsolt 42:2-3, MBT; lásd még: Zsolt 25:1, 62:2, 119:20).

Ennek a kérdésnek a másik oldala: találunk-e olyan bibliai helyet, ahol a szellemről [*pneuma*] olvasunk olyan jellemzőket, amelyek az értelemre, érzelemre vagy akaratra vonatkoznak (amely vonásokat a léleknek [*psükhé*] tulajdonítanak)?

- *Értelem:* „De Jézus, mivel a szelleme [*pneuma*] által azonnal tisztán látta, hogy így okoskodnak magukban, ezt mondta nekik: 'Miért okoskodtok ezekről szívetekben?'" (Mk 2:8, ÚVF; lásd még: ApCsel 19:21, Róm 8:16, 27, 1Kor 2:11).

- *Érzelem:* „Így azután megvigasztalódtunk és felbátorodtunk. Igen, mi magunk is felbátorodtunk, de még jobban megörültünk annak, hogy Titusznak örömet okoztatok, és a szellemét [*pneuma*] felvidítótátok” (2Kor 7:13, EF; lásd még: Péld 17:22, Lk 1:47, Jn 11:33, 13:21, ApCsel 17:16, Jak 4:5).
- *Akarat:* „Mert a hús kívánsága a Szellem [*pneuma*] kívánsága ellen fordít titeket s a Szellem [*pneuma*] kívánsága a húsé ellen, ezek ugyanis egymással ellenkeznek, hogy ne azt tegyétek, amit akartok” (Gal 5:17, CSIA; lásd még: Ézs 29:24).

Ezekből láthatjuk, hogy a *pszükhé* és a *pneuma* egyaránt képes az Istennel való kapcsolatra éppúgy, mint értelmi, érzelmi és akarati megnyilvánulásokra.

(2) A halottak – lelkek vagy szellemek?

A Szentírásban egyaránt olvashatunk a halottak lelkéről vagy szelleméről, de ezek soha nem együtt fordulnak elő.

A halottak lelke (*pszükhé*):

„És amikor feltörte az ötödik pecsétet, láttam az oltár alatt azoknak a lelkét [*pszükhé*], akiket az Isten igéjéért ölték meg, és azért a bizonyágtételért, amelyet megtartottak” (Jel 6:9, MBT).

A halottak szelleme (*pneuma*):

„Életre kelnek hallottaid, föltámadnak a holttestek! Ébredjete, és ujjongjatek, kik a porban laktok! Mert harmatod a világosság harmata, és a föld visszaadja az árnyakat [szellemeket, *rúah*]” (Ézs 26:19, MBT).

„Nem, ti nem ilyen helyre jöttetek! Az az új hely, ahová érkeztetek, a Sion hegye! Az Élő Isten városához érkeztetek, a Mennyei Jeruzsálemhez. Ezer és ezer angyalhoz, akik összegyűltek, hogy együtt örvendezzenek. Az elsőszülöttek összegyűlt seregéhez jöttetek. Igen, azokhoz csatlakoztatok, kiknek a neve fel van írva a Mennyben. Magához Istenhez jöttetek, aki minden ember bírója, és az igazságos emberek szellemeihez [*pneuma*], akik tökéletessé váltak. Jézushoz jöttetek, aki az Új Szövetséget megkötötte, Jézus véréhez jöttetek, amely megtisztít, és sokkal jobb dolgot jelent, mint Ábel vére” (Zsid 12:22-24, EF).

Látható, a Szentírás egyaránt utal a halottakra úgy, mint lelkekre és szellemekre, de soha nem lelkekre és szellemekre egyszerre. A halálkor olvashatunk a test alvásszerű állapotáról (Mt 9:24, Jn 11:11, ApCsel 7:59-60, 13:36, 1Thessz 4:14), de soha nem a szelleméről vagy lélekéről.

(3) További szinonim előfordulások

Jézus nyugtalan lett:

„Most nyugtalan a lelkem [*pszükhé*], és mit is mondjak? Atyám, ments ki ebből az órából. De hiszen ezért érkeztem el ehhez az órához” (Jn 12:27, ÚVF).

„Jézus, miután ezeket elmondta, nyugtalanná vált szellemében [*pneuma*], és tanúskodott így szólva: 'Bizony, bizony mondom nektek, egyikőtök elárul engem' (Jn 13:21, ÚVF).

Az ember test és lélek vagy test és szellem egysége, időnként kettősség egysége:

„Ne féljete azoktól, akik megölik a testet, de a lelket [*pszükhé*] meg nem ölhetik. Inkább attól féljete, aki a lelket [*pszükhé*] is, meg a testet is el tudja pusztítani a gyehennában” (Mt 10:28, MBT).

„Mert gyönyörködöm az Isten törvényében a belső ember szerint, de tagjaimban egy másik törvényt látok, amely harcol az értelmem törvénye ellen, és foglyul ejt a bűn tagjaimban lévő törvényével” (Róm 7:22-23, MBT).

„Kedveseim, micsoda ígéretetek ezek – és éppen nekünk szólnak! Ezért hát tisztítsuk meg magunkat minden olyan dologtól, ami akár a testünket, akár a szellemünket [*pneuma*] bepiszkolja. Kitartóan és teljesen szánjuk oda magunkat és egész életünket Istennek, hiszen mi tiszteljük Istent!” (2Kor 7:1, EF).

„Ezért tehát nem csüggedünk. Sőt ha a külső emberünk megromlik is, a belső emberünk mégis megújul napról napra” (2Kor 4:16, MBT).

„Szeretett testvérem, kívánom, hogy mindenben olyan jó dolgod legyen, és olyan egészséges légy, amilyen jó dolga van a lelkednek” (3Jn 2, MBT).

Mária dicsérete:

„Mária így szól: 'Magasztalja lelkem [*pszükhé*] az Urat! Szellemem [*pneuma*] ujjongásba tör ki Megmentőmön, Istenemen' (Lk 1:46-47, CSIA).

„A 46. és 47. versek szinonim parallelizmust alkotnak, melyben a második sor újra megfogalmazza az első gondolatát” (Dr. Thomas L. Constable: *Notes on Luke*, Kézirat, 2008. p. 23). A versek tehát ugyanazt a gondolatot fejezik ki: Mária anyagtalán része (lelke, szelleme) dicsőíti Istent.

Az állatok lelke és szelleme: A következő helyeken – bár ez nem minden fordításból derül ki – az Ószövetség az állatok lelkéről beszél [*nefes*]: 1Móz 1:20-21, 24, 30, 2:19, 9:10, 12, 15-16, 3Móz 11:10, 46, 24:18, 4Móz 31:28, Jób 41:21, Ez 47:9. Ezzel szemben a következő ígevers pedig az állat szelleméről (*pneuma*) beszél:

„Ki ismeri az emberek fiainak szellemét, hogy fölmege-e, és az állatok szellemét, hogy a földbe mege-e?” (Préd 3:21, ÚVF)

5. ANYAGI ÉS ANYAGTALAN RÉSZ

A *pszükhé* és *pneuma* kérdés helyes megértéséhez segítségül kell hívnunk még egy, az emberrel kapcsolatos kettősséget. Ez pedig a *szarx* és a *szóma*, vagyis az ember anyagi részének kettőssége. Az Újszövetség két fogalmat is használ, hogy az ember anyagi, testi

részére utaljon. E két kifejezés más-más jelentéstartalommal bír, és annak függvényében használja a Biblia, hogy éppen milyen kontextusban utal az ember anyagi részére.

Az angol nyelvű fordítások különbséget tesznek a kettő között (*szarx* = flesh, *szóma* = body). A magyarban a CSIA próbálkozott ugyanezzel a különbségtétellel, de a *szarx* „hús”-nak, vagy „hústest”-nek való fordítása idegennek hangzik a magyar fül számára.

Akár különbséget tesznek a fordítások a testre utaló két kifejezés között, akár nem, tudjuk, hogy azok ugyanarról az anyagi részről szólnak, csupán különböző funkciókat tulajdonítanak neki. Nem lehetséges, hogy a *pszükhé* és a *pneuma* is ugyanarra az anyagtalán részre utal, csupán más-más funkciók és megnyilvánulások alapján nevezi máshogy?

Szükséges megemlíteni még egy problémát a fordítással kapcsolatban. Az Újszövetséget eredetileg görögül írták, görög szavakat használva. A görög szavak pedig gazdag jelentéstartalommal bírtak, amelyek nem minden esetben ültethetők át egy másik nyelvre. Figyelembe kell venni, hogy a magyar szellem szó nem ugyanazt jelenti, mint a görög *pneuma*. Egy fordítást nem lehet úgy elkészíteni, hogy figyelmen kívül hagyjuk a kifejezés tényleges jelentését, és ráerőltetünk egy számunkra kívánatos jelentéstartalmat.

A magyar fül a szellem alatt általában a következőket érti: (1) az emberi gondolkodás, (2) szellemi munka: az agyunkkal végzett tevékenység, szemben a fizikai munkával, (3) szellemi fogyatékos: értelmi képességeiben korlátozott személy, (4) testtel nem rendelkező lény, kísértet.

„A szellem szó a nyelvújítás idején keletkezett, a 19. században, valószínűleg Kazinczy Ferenc találta ki. A bibliafordító Károli Gáspár ezért még nem ismerhette. A görög *pneuma* első jelentése: levegő. A szavak közti rokonság nyilvánvaló: lég – lé-legzés – lélek. A szellem eredete hasonló: szél – szellő. A nyelvújítás egyik célja az volt, hogy a magyar nyelvet a tudomány számára alkalmassá tegye. Ennek megfelelően alakult a szellem szó használata is nyelvünkben. A tudományos és a művészeti alkotás szellemi munkát kíván. Szellemileg jó állapotban van az az idős ember, akinek jól működik az emlékezete és a gondolkodása; de lelki fájdalom a csalódás és a remény elvesztése. Az iskola, az alkotóház és a kulturális központ a szellemi élet színtere. Lelki élet a templomban, az imaházban, a hívők közösségében van. Lelkipásztoraink vannak, nem szellemi pásztoraink, lelkigondozásban részesül a hitbéli, önértékelési, kapcsolati stb. problémákkal küzdő ember, nem szellemi gondozásban” (Pálhegyi Ferenc).

„Hány részből áll az ember? A teremtés történetében ezt olvassuk: 'Megformálta az Úristen az embert a föld porából, és élet leheletét lehelte orrába. Így lett az ember élőlényé.' (1Móz 2, 7) A biológiai halált pedig a Biblia így írja le: 'A por visszatér a földbe, olyan lesz, mint volt, a lélek pedig visszatér Istenhez, aki adta'. (Préd 12,7) Gondolom, kettőig mindenki tud számolni. Az egyetlen bibliai hely az 1Thessz 5, 23, amelyből arra lehet gondolni, hogy az író arra a három alkotórészre utal, amit a test – lélek – szellem hármassággal szoktak emlegetni 'szellemes' testvéreink. Itt ui. egymás mellett szerepel a görögben a *pszüché* és a *pneuma*. Vajon szabad-e ebből arra következtetni, hogy az embert három elem alkotja? Hiszen a Márk 12,38 és a Lk 10,27 szerint négy alkotórészünkből kellene fakadnia az Úr iránti szeretetünknek. Pál szerint pedig csak egyet, mégpedig a testünket (!!!) kellene odaszánnunk élő áldozatul az Istennek (Róma 12, 1-2). Én azt hiszem, hogy Pál itt is, mint a többi levelében, az egy és oszthatatlan, tejes emberre gondol. A 'föld pora' (a test) és 'Isten lehelete' (a lélek) egyesülése által lett az ember élőlényé (1Móz 2, 7). Ettől kezdve egyik

sem működik önállóan. A keresztyének a Biblia alapján nem a lélek halhatatlanságában reménykednek, hanem a test feltámadásában; abban, hogy 'az utolsó napon' a lélek új, dicsőséges testbe költözik. A test nélküli lélek eszméje nem a Bibliából, hanem Pláton filozófiájából származik, amely sajnos már az első századokban megfertőzte a keresztyén gondolkodást. Jó, ha tudjuk azt is, hogy az Újszövetség néha szinonimaként használja a *pneuma* illetve a *pszüché* szavakat. (Egyébként a krumpli és a burgonya sem két különböző növény.) A *pszüché* szó olyan helyen is megjelenik, ahol a platonista gondolkodás szerint a *pneumát* váránk. 'Szelíden fogadjátok a belétek oltott igét, amely meg tudja tartani *pszüchéteket*' – írja Jakab (1, 21). 'Ne féljete azoktól, akik megölik a testet, mert a *pszüché*t meg nem ölhetik' – mondja Jézus (Mt 10, 28). Végül vegyünk szemügyre ezt a két egymásra csúsztatott ellipszist! Egyik a *pneumát*, másik a *szómát* (a testet) jelképezi. Köztük létrejön egy harmadik terület is. Eszerint az ember két részből áll, de háromféleképpen működhet. Másképpen: szubsztanciálisan dichotom, funkcionálisan trichotom lény. De a valóságban a két alkotó rész teljesen elfedi egymást: minden testi működésnek van lelki vetülete és fordítva" (Pálhegyi Ferenc, forrás: parokia.hu fóruma).

6. KÖVETKEZTETÉSEK

Mind az Ószövetség héber nyelve, mind pedig az Újszövetség görög nyelve két különböző kifejezést használ az ember anyagtalan részére. Ezek a héberben a *nefes* és a *rúah*, a görögben pedig a *pszükhé* és a *pneuma*. A Biblia mégis sok esetben egymás szinonimájaként használja őket, jelezve ezzel, hogy éles különbséget nem tehetünk a kettő között. Ugyanakkor a héber és görög szavak jelentésköre nem fordítható le a maga teljességében a magyar nyelvre. A magyar *szellem* szó egész egyszerűen nem ugyanazt jelenti, mint a görög *pneuma*. Komoly teológiai vitát a különféle kifejezések használatával kapcsolatban nem érdemes folytatni. Azonban úgy tűnik, hogy akár külön kifejezésként utalunk a lélekre és a szellemre, akár csak a lélekről beszélünk, nem két konkrét dolgot kell a kifejezések alatt értenünk – hanem az ember anyagtalan részét, melyet a Szentírás eredeti nyelvei hol így, hol úgy neveznek meg.

* * *

(cc) 2008, 2012. Tóth-Simon Károly
www.infaustus.wordpress.com